

Основні висновки щодо звіту про Україну 2023 року

Brussels, 8 November 2023

Незважаючи на повномасштабне вторгнення Росії в лютому 2022 року і її варварську агресивну війну, Україна продовжує просуватись вперед у реформах у сфері демократії й верховенства права. Надання Україні статусу кандидата на вступ до ЄС у червні 2022 року прискорило зусилля з реформування.

Протягом звітного періоду **вибори не проводилися**. В цілому, правова база лишається сприятливою для організації демократичних виборів. Реформування виборчої нормативно-правової бази має бути продовжене з метою втілення провідних рекомендацій Бюро з демократичних інститутів та прав людини ОБСЄ (БДІПЛ).

На роботі **парламенту** (Верховна Рада) досі позначаються надзвичайні обставини, пов'язані з російською військовою агресією. Однак законодавчі завдання виконуються систематично, закладаючи підґрунтя для безперервного демократичного процесу ухвалення рішень. Ключові рішення, особливо з питань оборони / безпеки, були ухвалені переважною міжпартійною більшістю. Значна увага була надана законодавству, пов'язаному з євроінтеграцією. Верховна Рада виконувала важливі символічні функції, хоча виникали побоювання щодо обмеженої прозорості з міркувань безпеки та послаблення нагляду за виконавчою владою.

Україна має певний рівень підготовки у сфері **реформи державного управління**, але протягом звітного періоду прогрес був обмеженим. Незважаючи на те, що під час повномасштабного вторгнення українська державна адміністрація довела свою стійкість, реформи сповільнилися або припинилися в низці сфер, зокрема щодо найму та відбору на основі заслуг, класифікації посад та реформи заробітної плати, а також впровадження інформаційної системи управління кадрами. Цифровізація надання послуг досягла високого рівня.

Щодо **багаторівневого управління**, досягнення у реформі децентралізації продовжувалися, а територіальні громади є опорою української стійкості. В цілому, після успішного завершення територіальної частини децентралізації, інші елементи реформи ще мають бути доповнені. Місцеве самоврядування на звільнених територіях та поблизу лінії фронту має бути поступово відновлено там, де це дозволяє безпекова ситуація. Новостворене Міністерство відновлення має синхронізувати інфраструктуру та спектр регіонального розвитку, щоб стимулювати відновлення та відбудову на місцях на основі систематичного залучення місцевих органів влади та громадських організацій. Місцева податкова база повинна бути посилена.

Щодо **функціонування судової системи**, Україна має певний рівень підготовки і повинна продовжувати роботу. Незважаючи на російську агресивну війну, Україна продовжувала виконувати функції правосуддя і досягла значних успіхів у проведенні реформи органів судової влади від 2021 року, мета якої — забезпечити доброчесність і професіоналізм. Вища рада правосуддя та Вища кваліфікаційна комісія суддів були відновлені внаслідок прозорого процесу із значним залученням незалежних експертів. Це дозволить уряду відновити заповнення понад 2000 судових вакансій і оцінку (перевірку) кваліфікації близько 1900 чинних суддів, яка була зупинена в 2019 році. Незважаючи на значні виклики, українські інституції довели неабияку стійкість і запровадили необхідні законодавчі та організаційні заходи, які дозволяють продовжувати виконання функцій правосуддя для громадян та підприємств під час війни. У 2022 році більшість судів зберігали рівень розгляду справ (співвідношення кількості вирішених справ до кількості вхідних справ у даному році) 100 % або навіть вище. У серпні 2023 року Україна ввела в дію законодавство, що дозволило провести прозорий і заснований на заслугах попередній відбір суддів Конституційного Суду відповідно до рекомендацій Венеційської комісії Ради Європи, та розпочала процес імплементації шляхом створення консультативної групи експертів та оголошення конкурсів на посади в Конституційному Суді. Законодавство про відбір суддів ще має бути вдосконалено, необхідно запровадити прозорішу процедуру відбору прокурорів управлінського рівня. У серпні й вересні 2023 року Україна ухвалила два закони, якими відновлено дисциплінарні провадження щодо суддів та створено незалежну службу дисциплінарних інспекторів на основі прозорої та меритократичної процедури відбору зі значним залученням міжнародних експертів. Після скасування Окружного адміністративного суду міста

Києва потрібно створити новий адміністративний суд для розгляду справ за участю центральних органів державної влади, укомплектований суддями, які пройшли належну перевірку. Необхідні законодавчі та інституційні зміни, щоб забезпечити посилення дисциплінарної системи прокуратури. Щоб підвищити прозорість, ефективність і доступ до правосуддя, Україна повинна також продовжувати зусилля з цифровізації судової системи. Необхідно вжити системні заходи для просування реформи виконання судових рішень, зокрема виконання рішень Європейського суду з прав людини. Щоб забезпечити сталість зусиль з консолідації верховенства права, Україна повинна продовжувати реформу правової освіти.

Від початку повномасштабного вторгнення Україна зіткнулася з безпрецедентною кількістю **масових звірств**, скоєних російськими військовими. Українські інституції доклали значних зусиль для вирішення цієї проблеми та для притягнення до відповідальності винних у міжнародних злочинах. Численні правоохоронні органи за вказівкою Офісу Генерального прокурора розпочали розслідування цих злочинів комплексного характеру. Для цього були створені спеціалізовані слідчі та прокурорські відділи. В результаті офіційно зареєстровано 107951 інцидентів різних злочинів, пов'язаних з масовими звірствами. 267 особам були пред'явлені обвинувальні акти, а 63 особи були засуджені українськими судами за воєнні злочини. Тривала тісна міжнародна співпраця, зокрема з Міжнародним кримінальним судом і офісом його прокурора, з Євроюстом, Європолем і багатьма державами-членами ЄС. Для підвищення ефективності розслідування міжнародних злочинів та співпраці з Міжнародним кримінальним судом Україна має продовжувати гармонізацію своєї правової бази з чинними міжнародними стандартами.

У **боротьбі з корупцією** Україна має певний рівень підготовки. Протягом звітного періоду були досягнуті певні успіхи, зокрема у створенні та консолідації всебічної антикорупційної інституційної бази та в поступовому напрацюванні переліку розслідувань, притягнення до кримінальної відповідальності та судового розгляду корупційних справ високого рівня. Після отримання статусу кандидата на вступ до ЄС Україна активізувала реформи у цій сфері. Були здійснені нові законодавчі, стратегічні та інституційні вдосконалення, зокрема ухвалення національної антикорупційної стратегії, яка супроводжувалася комплексною державною програмою реалізації. Нові керівники Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (САП) та Національного антикорупційного бюро України (НАБУ) були призначені, відповідно, у липні 2022 року й березні 2023 року на підставі прозорих меритократичних процедур відбору за участі незалежних експертів. З моменту цих призначень НАБУ і САП посилили співпрацю та прискорили розслідування корупційних справ високого рівня. Система електронного декларування активів, зупинена після введення воєнного стану, була відновлена і відкрита для громадськості, хоча і з деякими потенційними недоліками, пов'язаними з контрольними повноваженнями Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК) і з даними, які підлягають перевірці. Крім того, парламент ухвалив закон, який послаблює адміністративну відповідальність, пов'язану з електронним декларуванням активів, але Президент не підписав цей закон. Щоб забезпечити результативність і сталість антикорупційних зусиль, Україна має продовжувати напрацювання переліку розслідувань, притягнення до кримінальної відповідальності та судового розгляду корупційних справ високого рівня, включно з арештом та конфіскацією активів, отриманих злочинним шляхом. Також слід проводити вчасне і стабільне виконання державної антикорупційної програми на 2023—2025 роки. Крім того, необхідні зусилля з подальшого упорядкування й вдосконалення матеріального та процесуального кримінального права. Слід збільшити кількість співробітників НАБУ, прокурорів САП та суддів Вищого антикорупційного суду, щоб сприяти виконанню дедалі більшого обсягу роботи. До того ж, САП має бути додатково захищена від можливого неналежного втручання шляхом вдосконалення процедури відбору керівника САП та її ключових посадових осіб, підвищення організаційної та процесуальної автономії, а також поліпшення системи підзвітності.

Україна має певний рівень підготовки у сфері боротьби з **організованою злочинністю**. Було досягнуто певних успіхів. Україна має спеціальну стратегічну та інституційну базу для боротьби з організованою злочинністю та високий рівень міжнародного співробітництва. Зростає кількість спільних операцій з державами-членами ЄС. Вживаються заходи для боротьби з незаконним потоком вогнепальної зброї, торгівлею людьми та кіберзлочинністю. Розпочато розробку системи електронного управління справами в кримінальному правосудді. Було ухвалено національну стратегію повернення активів. Російська агресивна війна мала глибокі наслідки для інституційної спроможності боротися з організованою злочинністю, але відповідні установи продемонстрували стійкість і продовжували свою роботу. Проте нормативно-правова база та операційна спроможність до боротьби з організованою злочинністю залишаються слабкими. Процесуальні прогалини, конфлікти юрисдикції, широкомасштабна корупція та слабко розвинена ІТ-інфраструктура також перешкоджають ефективній боротьбі з організованою злочинністю. Має бути посилена міжвідомча координація. Україні потрібно, крім того, започаткувати на національному рівні оцінку серйозної організованої злочинності, відповідно до стандартів ЄС, і

нарошувати потенціал для її реалізації. Необхідно удосконалити правову базу та інституційну спроможність щодо фінансових розслідувань, повернення активів та управління ними. Прозорий і заснований на заслугах вибір керівництва й працівників, як і міцна система підзвітності, має бути запроваджений в Бюро економічної безпеки — ключовому органі, якому доручено боротися з економічною злочинністю.

Щодо **основоположних прав**, Україна загалом дотримується міжнародних документів з прав людини і ратифікувала більшість міжнародних конвенцій про захист основоположних прав. Громадяни тяжко постраждали від широкомасштабних порушень Росією основоположних прав, яким українська влада і громадянське суспільство прагнуть запобігти з лютого 2022 року. На початку повномасштабного вторгнення Україна запровадила воєнний стан, який призвів до деяких обмежень прав і свобод, але наразі вони залишаються значною мірою пропорційними до реальних потреб і застосовуються обережно. Кількість зареєстрованих випадків дискримінації меншин, зокрема осіб ЛГБТІК і національних меншин, а також антисемітських проявів сильно зменшилася. Щодо прав осіб, які належать до національних меншин, Україна має розглянути інші рекомендації Венеційської комісії від червня 2023 року та наступний висновок від жовтня 2023 року. Необхідні також подальші зусилля для забезпечення того, щоб люди з інвалідністю могли користуватися своїми правами відповідно до Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю.

Водночас були запроваджені та ухвалені важливі реформи, як-от новий закон про медіа. В липні 2022 року Україна ратифікувала Стамбульську конвенцію про запобігання та протидію насильству щодо жінок і домашньому насильству і ухвалила державну стратегію до 2030 року із забезпечення рівних прав між чоловіками й жінками, яка тепер має бути реалізована. Було досягнуто лише обмежених успіхів у сфері запобігання катуванням і поганому поводженню у тюрмах та в інших випадках позбавлення свободи, оскільки мають відбутися зміни в культурі органів державної влади, а також необхідні подальші заходи із запобігання подібним діям та притягнення до відповідальності за них. Слід ухвалити закон про захист персональних даних, узгоджений з правовою базою (*acquis*) ЄС. Становище дітей (як і людей похилого віку) в закладах охорони здоров'я, а також осіб з інвалідністю залишається складним, але зобов'язання з деінституціоналізації догляду за дітьми та відновлення України як суспільства без бар'єрів є перспективними і мають бути реалізовані як пріоритетне завдання. Водночас, підтримка ромської громади [\[1\]](#) має бути посилена завдяки конкретному і цілеспрямованому плану дій.

З огляду на обсяг проблем, що стосуються основоположних прав, зокрема численних порушень з боку Росії, уповноважений Верховної Ради України з прав людини стикається з серйозними викликами, пов'язаними з наявною спроможністю виконувати весь спектр своїх обов'язків у результативний спосіб.

Незважаючи на обставини повномасштабної війни, Україна перебуває між певним і помірним рівнем підготовки у сфері **свободи вираження поглядів**. У звітний період було досягнуто помітних успіхів завдяки ухваленню в грудні 2022 року закону про медіа, попри пов'язані з воєнним станом обмеження у доступі до медіа та для журналістів. Громадяни України користуються свободою вираження поглядів, присутні критичні репортажі у медіа. Однак спостерігалася концентрація медіа у зв'язку з крахом ринку медіа та реклами, особливо в телевізійному сегменті. Це зменшило доступ людей до плюралістичних медіа в Україні. Становище журналістів залишається складним як економічно, так і — від початку повномасштабного вторгнення — фізично. Україні має напрацювати нові шляхи забезпечення післявоєнної структури плюралістичних та незалежних медіа поза інтернетом (зокрема телебачення), включно з довгостроковою перспективою суспільного мовлення та незалежністю національного регулятора.

Через наслідки російського повномасштабного вторгнення, а також вже наявних структурних економічних викликів, українська економіка перебуває між ранньою стадією і певним рівнем підготовки до **створення дієвої ринкової економіки**. Проведення монетарної політики, загальне економічне управління та інституційне і регуляторне середовище зіткнулися зі значними труднощами після повномасштабного вторгнення з боку Росії. Незважаючи на ці виклики, українська влада відреагувала швидко і з урахуванням загальної стабільності, хоча обставини призвели до деяких тимчасових невдач для кількох важливих елементів дієвої ринкової економіки. У 2022 році економіка скоротилася на 29,1 %, демонструючи більшу стійкість, ніж очікувалося раніше. Щоб сприяти фінансовій стабільності та зміцненню довіри до національної валюти, Національний банк України зупинив досі успішно керовану систему інфляційного таргетування, зафіксував і девальвував курс валют та підвищив облікову ставку НБУ. Банківський сектор залишався повністю діючим і стабільним з достатньою ліквідністю, зокрема завдяки попереднім реформам і наглядовим пільговим заходам. Стан публічних фінансів помітно погіршився через тривалість і вартість війни та її вплив на економічну діяльність. Це звело нанівець значну фіскальну консолідацію та відповідне скорочення боргових запасів, які були досягнуті в попередні роки до пандемії. Значні внутрішні й зовнішні переміщення населення, як і значний фінансовий обвал, згубно вплинули на ринок праці.

У зв'язку з наслідками повномасштабного вторгнення Росії, що триває, а також вже наявних структурних економічних викликів, Україна перебуває на ранній стадії підготовки з точки зору **здатності протистояти конкурентному тиску і ринковим силам всередині ЄС**. Війна серйозно пошкодила капітальну інфраструктуру України і спричинила масовий відтік людей, що глибоко вплинуло на економіку. Інвестиції в дослідження та інновації були низькими, а освітні результати не задовольняли потреби ринку праці, незважаючи на досить високі витрати й відносно високий формальний рівень освітніх досягнень. Структура української економіки залишалася сконцентрованою в секторах з низькою доданою вартістю. Торговельна інтеграція з ЄС хоча і просувається останнім часом, зокрема завдяки впровадженню глибокої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі, проте залишається досить низькою. Водночас протягом останнього року міжнародна реакція на підтримку України була масовою, тоді як майбутня відбудова може сприяти підтримці модернізації, при якій Україна спеціалізуватиметься на ланцюгах з більшою доданою вартістю, а також допоможе зміцнити її конкурентоспроможність.

Щодо **добросусідських відносин та регіонального співробітництва**, Україна підтримує міцні двосторонні відносини з іншими країнами, охопленими процесом розширення, та з сусідніми державами-членами ЄС. Ці відносини посилились на тлі російської агресивної війни, що призвело до подальшого поглиблення співпраці з багатьма з цих країн, відзначеної низкою візитів високого рівня та значною гуманітарною, військовою й фінансовою підтримкою.

Щодо **спроможності України взяти на себе зобов'язання, пов'язані з членством у ЄС**, ця держава продовжувала роботу над узгодженням з *acquis* у багатьох сферах.

Кластер **внутрішнього ринку** є ключовим для підготовки України до вимог внутрішнього ринку ЄС і має високу актуальність для впровадження глибокої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі. Було досягнуто значних успіхів у сфері вільного руху капіталу та права інтелектуальної власності. Певних успіхів було досягнуто у кількох сферах, зокрема у сфері фінансових послуг, вільного переміщення товарів, права на створення підприємства та на свободу надання послуг, а також у корпоративному праві. Успіхи були обмеженими у сфері конкурентної політики, а також захисту прав споживачів та охорони здоров'я, успіхи відсутні у сфері свободи пересування працівників через повномасштабне вторгнення Росії в Україну.

Кластер **конкурентоспроможності й інклюзивного зростання** і пов'язані з ним реформи безпосередньо стосуються здатності й спроможності до відновлення та відбудови. Це вимагає підвищення конкурентоспроможності та побудови сталої й інклюзивної економіки. Помітних успіхів було досягнуто у цифровій трансформації й медіа, а також в митному союзі. Присутні певні успіхи у сфері оподаткування, освіти і культури. Обмежені успіхи є у соціальній політиці та зайнятості, підприємницькій та промисловій політиці, науці та дослідженнях. Жодних успіхів не могло бути досягнуто в економічній і монетарній політиці через повномасштабне вторгнення Росії, яке вимагало надзвичайних заходів економічної політики.

Кластер зеленого порядку денного і сталого сполучення та пов'язані з цим реформи теж нерозривно пов'язані з відбудовою України під час і після війни. Агресивна війна Росії проти України завдала тяжкої шкоди транспортній інфраструктурі, навколишньому середовищу й клімату. Успіхи присутні в декількох областях даного кластера, зі значними успіхами щодо навколишнього середовища, певними успіхами в енергетиці й транс'європейських мережах, хоча успіхи були обмеженими в області зміни клімату і транспортній політиці.

У сферах, охоплених кластером з питань **ресурсів, сільського господарства та згуртованості**, було досягнуто успіхів, зокрема у трьох сферах, а саме: певні успіхи у сільському господарстві та розвитку сільських територій, у безпеці харчових продуктів та ветеринарії й фітосанітарній політиці, а також у сфері рибальства і аквакультури. Успіхи були обмеженими в регіональній політиці та координації структурних інструментів і фінансово-бюджетних резервів.

У кластері **зовнішніх відносин** Україна має хороший рівень підготовки. Стосовно зовнішньої, безпекової та оборонної політики Україна досягла значних успіхів, оскільки збільшила до 93 % (2022 р.) рівень узгодження з відповідними рішеннями ЄС та деклараціями спільної зовнішньої і безпекової політики ЄС. Успіхи були обмеженими в узгодженні з торговельною політикою ЄС.

Ключові дати

28 лютого 2022 р.: Україна подає заяву про членство в ЄС.

17 червня 2022 р.: Європейська комісія представляє свій висновок щодо заяви України про членство в ЄС. Комісія рекомендувала Раді надати Україні статус кандидата, усвідомлюючи, що має бути вжито 7 кроків.

23 червня 2022 р.: Європейська рада надала Україні статус кандидата.

1 лютого 2023 р.: Європейська комісія представила аналітичний звіт, який доповнює висновок

Комісії щодо заяви України про членство в ЄС, ухвалений 17 червня 2022 року.

20 червня 2023 р.: Комісія запропонувала створити **новий механізм** для підтримки відновлення, відбудови та модернізації України.

Листопад 2023 р.: Комісія рекомендує Раді відкрити переговори з Україною про приєднання, буде стежити за прогресом й дотриманням вимог у всіх сферах, пов'язаних з відкриттям переговорів, і надасть Раді звіт до березня 2024 року.

Для отримання додаткової інформації

[Звіт щодо України — 2023 рік](#)

[Повідомлення про політику розширення ЄС — 2023 рік](#)

[Інформаційний бюлетень «Україна — пакет розширення 2023 року»](#)

[Інформаційний бюлетень «Солідарність ЄС з Україною»](#)

[Інформаційний бюлетень «Механізм підтримки України»](#)

[1] Відповідно до термінології європейських установ, тут використовується загальний термін «роми» для позначення низки різних груп, не заперечуючи особливостей цих груп.

QANDA/23/5631

Press contacts:

[Ana PISONERO-HERNANDEZ](#) (+32 2 295 43 20)

[Zoï MULETIER](#) (+32 2 299 43 06)

General public inquiries: [Europe Direct](#) by phone [00 800 67 89 10 11](#) or by [email](#)